5. ULUSLARARASI
TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU
5TH INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF TURCOLOGY STUDIES
15-17 MAYIS 2025 / MAY 15-17, 2025 MUŞ/TÜRKIYE

TAM METİN KİTABI
FULL TEXT BOOK

Muş Alparslan Üniversitesi

5. ULUSLARARASI TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

5. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF TURKOLOGY STUDIES

(UTAS V)

Muş Alparslan Üniversitesi / Mus Alparslan University, Muş, Türkiye

15-17 Mayıs 2025 / May 15-17, 2025

Web sayfası / Web Page: utas.yyu.edu.tr

SEMPOZYUM BİLGİLERİ / SYMPOSIUM INFORMATION

e-ISBN: 978-625-6768-21-5

Yayın Editörleri / Publishing Editors

Doç. Dr. Tolga ÖNTÜRK

Özcan TUNÇADAM

Kapak Tasarım / Cover Design

Ümit Oğur

Web Tasarım / Web Design

Doç. Dr. Tolga ÖNTÜRK

Erişim tarihi / Date of Access

01.09.2025

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları

Van Yüzüncü Yıl University Press

Not: Kitapta yayımlanan metinlerden yazarları sorumludur.

SEMPOZYUM KÜNYESİ
(SYMPOSIUM INTRODUCTION)

SEMPOZYUM ADI / NAME OF SYMPOSIUM

5. ULUSLARARASI TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANLARI

(HONORARY CHAIRS)

Prof. Dr. Hamdullah ŞEVLİ

(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mustafa ALİCAN

(Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü)

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

(ORGANIZATION COMMITTEE CHAIRMANS)

Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK

Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER

SEMPOZYUM GENEL SEKRETERİ

(GENERAL SECRETARY OF SYMPOSIUM)

Doç. Dr. Vural ÖNTÜRK

Zahran Al-Qasımı'nin Son Umut Adlı Romanında Kod Değişimi (Code-Swıtchıng)

Cuma TANIK[13]

Özet

Son yıllarda iki dilli iletişim pratikleri ve bu bağlamda kod değişimi olgusu, dilbilim ve edebiyat araştırmalarında artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bu çalışma, Ummanlı yazar Zahran Al-Qasimi'nin Son Umut (Ar. Teġrībetu'l-ḳāfir) adlı romanında kod değişimi kullanımını incelemeyi amaçlamaktadır. Romanda, anlatının genelinde kullanılan standart Arapça akışı içerisinde Körfez diyalektine özgü unsurların bilinçli bir biçimde yerleştirildiği gözlemlenmektedir. Bu dilsel geçişler, yalnızca anlatının gerçekçiliğini artırmakla kalmayıp, karakterlerin kimlik inşası, sosyal aidiyetlerin vurgulanması ve kültürel farklılıkların görünür kılınması açısından da önemli işlevler üstlenmektedir. Çalışmada, romanda yer alan dil değişim örnekleri sistematik biçimde sınıflandırılarak, her bir kullanım örneği sosyokültürel bağlamı içerisinde analiz edilmiştir. İnceleme neticesinde, kod değişiminin karakterler arasındaki güç ilişkilerini, toplumsal konumları ve kültürel kimlik temsillerini belirginleştirdiği ortaya konulmuştur. Son Umut romanı, dilsel çeşitliliğin sanatsal anlatımda işlevsel kullanımına dair öne çıkan örneklerden birini teşkil etmesi açısından dikkat çekicidir. Bu bağlamda çalışma, modern Arap romanında kod değişiminin estetik ve anlatımsal bir strateji olarak nasıl kullanıldığını göstermekte ve Arap edebiyatı bünyesindeki çokdillilik çalışmalarına özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kod değişimi, İki dillilik, Arap edebiyatı, Dil ve kimlik, Sosyokültürel analiz.

[13] Arş. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, cumatanik@hotmail.com

An Examination of Code-Switching in the Novel The Water Diviner by Zahran Al-Qasimi

Abstract

In recent years, bilingual communication practices and the phenomenon of code-switching in this context have received increasing attention in linguistic and literary studies. The present study aims to analyze the use of code-switching in Omani writer Zahran Al-Qasimi's novel The Water Diviner (Ar. Taghribah al-Qafer). A close reading of the novel reveals the deliberate incorporation of elements specific to the Gulf dialect within the standard Arabic flow that pervades the narrative. These linguistic transitions serve to enhance the narrative's authenticity and assume pivotal roles in the construction of characters' identities. They underscore the concept of social belonging and accentuate cultural divergences, thereby contributing to a nuanced and multifaceted portrayal of identity. In this study, the examples of language change in the novel are systematically classified and each example of use is analyzed within its sociocultural context. The analysis demonstrates that code-switching serves to elucidate the intricate power relations, social positions, and cultural identity representations among the characters. The novel The Water Diviner is noteworthy for being one of the prominent examples of the functional use of linguistic diversity in artistic expression. In this context, the study demonstrates cases the use of code-switching as an aesthetic and narrative strategy in the modern Arabic novel, thereby offering an original contribution to the study of multilingualism in Arabic literature.

Keywords: Code-Switching, Bilingualism, Arabic literature, Language and identity, Sociocultural analysis.

Giriş

Türkçede "kod değişimi", "kod kaydırma" veya "dil değiştirimi" terimleriyle anılan "Code-Switching", en genel anlamıyla bir konuşma ya da metin içerisinde birden fazla dilin veya dil çeşidinin dönüşümlü olarak kullanılması olgusudur. Dilbilimciler bu kavramı, iki veya daha fazla dilin aynı söylem bağlamında art arda kullanılması şeklinde tanımlamışlardır. Örneğin, Myers-Scotton, kod değiştirmeyi "aynı konuşmada iki ya da daha fazla dilin kullanılması (Nilep, 2006, s. 1)" olarak ifade etmiştir. Benzer şekilde Auer (1984) de bunu "birden fazla dilin dönüşümlü kullanımı (Nilep, 2006, s. 13)" diye tanımlamıştır. Bu tanımlar, kod değiştirmenin iki dilli veya çok dilli bireylerin yazılı veya sözlü iletişimlerinde yaygın bir pratik olduğunu vurgular.

"Kod değiştirme" kavramı, akademik literatürde 20. yüzyıl ortalarında ortaya atılmıştır. Konuya dair ilk sistematik çalışmalar dil ve çokdillilik üzerine olmuştur. Amerikalı dilbilimci Uriel Weinreich'ın "Languages in Contact" (Dillerin Teması) adlı eseri (1953), farklı dillerin bir arada kullanımının etkilerini inceleyerek bu alanda öncü bir temel oluşturmuştur (Weinreich, 1979). "Kod değiştirme" terimi ise literatürde ilk defa Norveçli dilbilimci Hans Vogt tarafından 1954 yılında kullanılmıştır. Vogt, "Language Contacts" (Dil Temasları) başlıklı makalesinde, iki dilli bireylerin diller arası geçiş yapma davranışını tanımlamak için "code-switching" terimini açıkça zikretmiştir (Vogt, 2015, s. 368). Böylece kavramın adı ve ilk tanımı 1950'lerin ortasında ortaya konulmuş, bu tarihten itibaren hem dilbilimde hem de diğer disiplinlerde giderek önem kazanmıştır.

1960'lar ve 1970'lerde "kod değiştirme" araştırmaları toplumsal bağlamda hız kazanmıştır. Özellikle 1972'de Jan Blom ve John Gumperz'ün ünlü çalışması, kod değiştirmenin durumsal ve metaforik türlerini tanımlayarak alana önemli bir kavramsal çerçeve kazandırmıştır. "Durumsal kod değiştirme", konuşma dilinde iletişim durumunun resmî vs. gayriresmî ortam, konuşulan kişinin kimliği vb. değişmesine paralel olarak dilin değiştirilmesini ifade ederken; "metaforik kod değiştirme" ise aynı etkileşim içinde dil değiştirerek farklı anlam tonları, sosyal mesajlar veya vurgular yaratmayı ifade etmektedir (Eyato, 2018, s. 61). Bu ayrım, konuşucuların dil seçiminin sadece dil bilgisinden ibaret olmadığını, sosyal bağlam ve söylemsel amaçlarla da iç içe geçtiğini göstermektedir.

Shana Poplack ise 1980 tarihli "Sometimes I'll Start a Sentence in Spanish y Termino en Español" başlıklı makalesinde, kod değişimini sistematik olarak inceleyerek öncü bir çalışmaya imza atmıştır. Poplack, bu çalışmada kod değişimini hem tipolojik hem de kuramsal olarak sınıflandırmış ve olgunun rastgele değil, belirli gramatik kısıtlar altında işlediğini ortaya koymuştur. Popclack, ayrıca "code-switching" olgusunu "tag-switching" (etiket değişimi), "inter-sentential switching" (cümleler arası değişim) ve "intra-sentential switching" (cümle içi değişim) olmak üzere üç ana türe ayırmıştır. "Tag-switching" bir dile ait cümleye diğer dilden gelen sabit ifadelerin (dolgu sözcükleri, ünlemler vb.) eklenmesiyken "inter-sentential switching"de ise kod değişimi cümle ya da tümce sınırında meydana gelir. Öte yandan, "intra-sentential switching" aynı cümle içinde iki dilin unsurlarının bir arada kullanılması şeklinde tezahür etmiştir (Albayrak & Erdoğan, 2020, s. 46; Poplack, 1980, s. 615). Poplack'ın kod değişimi tipolojisi ve öne sürdüğü kuramsal boyut, dil içi kod değişimin bilinçsiz ya da dağınık

bir eylem değil; tersine, öngörülebilir yapısal sınırlara dayanan bir iletişim becerisi olduğunu ortaya koymuştur. Poplack'ın bu çalışması, kod değişimi literatürü için mihenk taşı olarak değerlendirilmiş ve "kod değişimi" çalışmalarında çoğunlukla esas alınmıştır.

Edebiyatta teorisinde "kod değiştirme" ve "çokdillilik" ise başka bir boyutla karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş edebiyat içinde birden fazla dilin bir arada kullanıldığı eserler, giderek artan bir akademik ilgiyle incelenmeye başlanmıştır. Edebiyat kuramında, bir metinde farklı dillerin eş zamanlı varlığını incelemek için özel kavramlar dahi geliştirilmiştir. Örneğin, Kanadalı edebiyat kuramcısı Rainier Grutman, bir edebi metinde belirgin biçimde birden fazla dilin veya dil çeşidinin bulunmasını ifade etmek için heterolingualism ("heterodillilik" ya da "çokdillilik") terimini önermiştir. Grutman'ın tanımıyla heterodillilik, gerçek hayattaki toplumsal çokdillilikten farklı olarak, edebî bir özellik olarak metindeki diller arası geçirgenliği ifade eder. Böylece edebî metinlerdeki dil karışımını analiz etmek için sosyolingüistik kod değiştirme kavramından biraz ayrışan, metne özgü bir kuramsal çerçeve oluşturulmuştur (Grutman, 2006, s. 18; Meylaerts, 2006, s. 4).

1. *Taġrībetu'l-ḳāfir* (Son Umut) Adlı Romanda Konu, Karakter ve Mekan

2023 yılında Uluslararası Arapça Kurgu Ödülü'ne layık görülen Zahran el-Ḳasimī, "Taġrībetu'l-ḳāfir" adlı romanında suyun insanlar ve çevre üzerindeki etkisini merkeze alır. Roman Umman'ın kırsal bir köyünde geçmektedir. Romanda, köylerde yeraltı su kaynaklarını bulmak için görevlendirilen bir "su kâhini" (su iz sürücüsü) olan Salim bin Abdullah el-Ḳafir'in yaşam öyküsü anlatılır (Al-Majalla, 2023). Romanın açılışında köyün kuyusunda boğulan kişinin haberi köyü ayağa kaldırır; habercinin "Boğulan var! el-Ḫatm kuyusunda biri boğulmuş!" feryatları köy sokaklarında yankılanır (Arablit, 2023). Yazar, romandaki bu çarpıcı başlangıçla suyun bereket kaynağı olmasının yanı sıra büyük bir tehlike de olabileceğini daha ilk sayfalarda vurgulamaktadır. Nitekim yazarın kendisi de "canlılara hayat veren bu madde, nadirliği veya taşkınıyla onların ölümüne de kaynaklık ediyorsa ne olur? (Al-Jazeera, 2023)" sorusunu sorarak romandaki temel çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Romanın olay örgüsü, Salim'in çocukluğundan yetişkinliğine uzanan hayatını kronolojik olarak takip ederken belli başlı trajik dönüm noktalarına odaklanır. Salim doğumundan itibaren suyla iç içe bir kadere sahiptir: annesi bir su baskını sonucu boğularak ölmüş, babası ise çöken bir falaj tünelinin altında kalarak can vermiştir. Bu kayıplar, Salim'in suyla ilişkisini hem kutsal hem tehditkâr bir boyuta taşır. Köyün "saka"sı veya su dağıtıcısı olarak Salim, dağların ve kurak arazinin derinliklerindeki suyu hissedebilme yeteneği sayesinde kuyu yerlerini tespit edip suyu kanallara yönlendirir (Al-Majalla, 2023). Roman boyunca Salim, köydeki çiftlikleri sulayan falaj kanallarının bakımından, kurak mevsimlerde su aramaya ve ani sel felaketlerine kadar suyla ilgili her olayın tam merkezinde yer alır. Romanın anlatı yapısı çok sesli ve çok katmanlı bir özellik gösterir. Yazar, gerçekçi köy yaşamını efsaneler ve mitolojik öğelerle harmanlayarak sunar (Al-Jazeera, 2023).

2. *Taġrībetu'l-ḳāfir* (Son Umut) Adlı Romanda Linguistic Code-switching (Dilsel Kod Değişimi) Analizi

Ummanlı yazar Zahran el-Ḳasimi, *Taġrībetu'l-ḳāfir*" (Son Umut) adlı romanında dilsel ve anlamsal açıdan zengin bir code-switching (kod değişimi) örüntüsü sergilemektedir. Söz konusu romanda yazar, Modern Standart Arapça (fasih Arapça) ile Umman yerel lehçesini harmanlayarak özgün bir üslup yaratmış; aynı zamanda yerel kültürel unsurları evrensel temalarla iç içe işlemiştir. Aşağıda, romanda yer alan dilsel ve kültürel kod değişimi unsurları ile anlatım düzlemi geçişleri incelenmiştir.

2.1. Fasih Arapça ve Umman Diyalektiği Arasında Dilsel Geçişler

Zahran el-Ḳasımi, romanın anlatımında genel olarak Modern Standart Arapça (MSA) kullanırken, özellikle diyaloglarda ve bazı kelime seçimlerinde Umman'a özgü yerel Arap lehçesine geçişler yapmaktadır (Yıldız, 2023, s. 411). Bu dilsel "code-switching", metne hem gerçekçi bir diyalog havası katmakta hem de okuru olayın geçtiği coğrafyaya yaklaştırmaktadır. Romanın giriş sayfasının hemen başında, köyde haber taşıyan kişinin (الطارش) bağırışı yerel lehçede verilmiştir:

"غريقة.. غريقة.. حد غرقان في طوي لخطم"

Yukarıdaki cümle, *Boğulan var... Boğulan var... el-Ḥatm kuyusunda boğulmuş biri var* (el-Ḳasimi, 2023, s. 10), şeklinde Türkçeye çevrilebilir. Bu ifadede, Standard Arapçada "birisi" anlamına gelen "aḥad" yerine Umman lehçesine özgü "ḥad (حد) "kelimesinin kullanılması dikkat çekicidir. Benzer şekilde "طوي" (ṭuwi) kelimesi de bölgede "kuyu" veya "su çukuru" anlamında kullanılan yerel bir sözcüktür. Yazar, haberci karakterin ağzından bu sözleri lehçeyle aktararak sahneyi son derece doğal ve otantik kılmaya çalışmıştır. Cümledeki لخطم ifadesiyle de Umman'ın güneyinde yer alan el-Ḥatm adıyla bilinen bölgeye gönderme yapılmıştır.

Romanın giriş sayfasında yer alan "الطّارش" sözcüğü (ṭâriş) Modern Standart Arapçada pek kullanılmamakla birlikte Umman ve çevresinde "ulak, haberci" anlamında kullanılır. Yazar burada da Ummanlıların gündelik hayatında bilinen bir figürü çağrıştırmıştır. Böylece Fasih anlatım içinde yerel terimle dilsel bir geçişten söz etmek mümkündür.

Romanın devamında karşımıza çıkan ضاقت السكك الهاجعة واكتظت بأقدام أهل القرية وهم يتجهون مسرعين ناحية البئر: *Dar sokaklar, köy halkının kuyuya doğru koşmasıyla bir anda dolup taşmaya başladı* (el-Ḳasimi, 2023, s. 8), ifadesindeki السكة جـ السكك (es-Sukek) kelimesi (dar sokak) anlamına gelir. Bu kelimenin Standart Arapçadaki karşılığı ممر veya زقاق kelimeleridir. السكك sözcüğünün Türkçedeki "sokak" kelimesiyle olan benzerliği ise dikkat çekicidir. Romanda aynı zamanda halk söylemi içeren ifadelerle de karşılaşılmaktadır. Örneğin قالت امرأة وهي تغظي فمها بلثام. - كأنها خِلقة cümlesi *Ağzını peçeyle kapatan kadın şöyle dedi: Sanki doğuştan böyleymiş* (el-Ḳasimi, 2023, s. 10), anlamına gelir ve alıntının diyalog kısmı (كأنها خلقة) alaycı ve hayret dolu bir ton içermektedir. Bu tarz bir kullanım edebî dilden günlük dilde kullanılan halk dili tonlamasına ani bir geçiş olarak tezahür etmektedir.

"ما شفت حدّ غرقان."(el-Ḳasimi, 2023, s. 10).

Romanda yer alan yukarıdaki diyalog cümlesinde (Boğulmakta olan kimseyi görmedim.) açıkça Umman lehçesi kullanılmıştır. "ما شفت":*Görmedim* Fasih Arapçada bu yapı "لم أرَ" şeklindedir. "حد" sözcüğü ise daha önce de ifade edildiği üzere "أحد" (biri) kelimesinin

birçok Arap diyalektiğindeki kısa biçimidir. Öte yandan, diyalog cümlesinde Standart Arapçada kullanılan "غَريق" (boğulan) sözcüğü yerine yine Umman ve Körfez diyalektlerinde sık kullanılan "غَرقان" sözcüğü tercih edilmiştir. Diyalog cümlesi bütünüyle sözlü, gündelik, yerel bir söylemdir ve özellikle gençlerin veya sıradan halkın konuşmalarında tercih edilir. Burada Fasih anlatımdan doğrudan lehçeye geçilmiştir, bu açıkça bir *dilsel kod değişimi* örneğidir. Ayrıca karakterin konuşmalarının yerel dille aktarılması, onun sosyal aidiyeti, eğitimi ve bulunduğu bölge hakkında okuyucuya önemli ipuçları verir; böylece karakterin toplumsal konumu, kültürel çevresi ve hatta yaşadığı coğrafyanın dilsel özellikleri anlatı içine doğal biçimde yerleştirilmiş olur.

".الغريقة تشوف. الغريقة تشوف. كلتني... كلتني عيونها“(el-Ḳasimi, 2023, s. 11).

“Boğulan kadın gözlerini bana dikiyor, gözlerini bana dikiyor! Gözleriyle yedi bitirdi beni, yedi bitirdi!” şeklinde Türkçeye aktarılabilecek yukarıdaki cümlede de dilsel geçişler açık bir şekilde fark edilmektedir. "تشوف" “bakıyor” sözcüğü Standart Arapçadaki "تنظر" sözcüğüne denk gelirken “beni yiyor” anlamındaki "كلتني" (أكتلني) sözcüğü ise “eksiltili” olarak aktarılmıştır. Yazar, diyalogdan önceki sahneyi tamamen Standart Arapça ile aktarırken diyalogda dilsel bir geçiş yaparak anlatıma hareketlilik katmak istemiştir. Bu durum ayrıca metinde anlatıcı ile karakter arasında dil düzeyinde bir ayrım olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dilsel geçişte (كلتني,تشوف) eksiltili kullanımlar, tekrar içeren yapılar ve anlam düzeyinde basit, duygusal ifadeler belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Zahran el-Ḳasimi’nin söz konusu romanında dil; yerel ağız, Arapçanın çeşitli düzlemleri ve üslup katmanları arasında çeşitli geçişlere sahiptir. Romanın metninde Modern Standart Arapça ile halk diline yakın, sözlü anlatı formunda kullanılan ifadeler arasında geçişler görülmektedir. Söz konusu geçişler özellikle karakter betimlemelerinde ve diyaloglarda ön plana çıkmaktadır. Örneğin; والله عطاك لسان يقطر عسل; Allah sana bal damlayan bir ağız vermiş (el-Ḳasimi, 2023, s. 34),” ifadesi yüksek edebî anlatımdan köy halkı arasında yaygınlaşan deyimsel bir ifadeye dönüşmüştür. Romanda kullanılan bu deyim bir halk söylemidir ve karakterin toplumun içindeki aidiyetini, konuşma tarzını ve mizacını açıkça ortaya koymaktadır. Romandaki dilsel kod değişimi yalnızca biçimsel değil aynı zamanda anlam üretimi açısından da işlevsel bir konuma sahiptir. Özellikle romanın 34. Sayfasında geçen المداح lakabı üzerine kurulan ironi, dilsel çeşitlilikte daha etkili bir hale gelmektedir. أطقلوا عليه لقب "الملاق"; Ona “dalkavuk” lakabını verdiler (el-Ḳasimi, 2023, s. 34), cümlesindeki kod değişimi, yalnızca anlam düzeyinde değil aynı zamanda sosyo-kültürel çağrışımlar bağlamında da işlevselidir. Zira "الملاق" sözcüğü Arap folklöründe hem “övgücü” hem de “dalkavuk” çağrışımlarını kendinde barındırır (Wehr, 1994, s. 921).

Romanın devamında yer alan "مكانك ما هنا، هذي البلاد ما بتنفعك بشي، لازم تروح مسكد." (el-Ḳasimi, 2023, s. 34)" diyalog cümlesinde de dilsel kod değişimi örüntüleri görmek mümkündür. "ما هنا" ifadesi Standart Arapçada "ليس هنا" ifadesine karşılık gelirken "ما بتنفعك بشي" cümlesi ise Standart Arapçada "لن تنفعك بشيء" söz dizimine karşılık gelmektedir. لازم تروح مسكد ifadesi ise بد أن تسافر إلى مسقط ifadesinin yerel dildeki kullanımıdır. Standart Arapçanın kullanıldığı anlatımdan sonra yukarıdaki diyalog cümlesinin romandaki şeyhin ağzından aktarılması yerel

otoriteyi, bölgesel aidiyeti ve toplumsal sınırlılığın temsiliyeti açısından yazar tarafından bilinçli bir şekilde tercih edilmiştir.

Romanda diyalog kısımlarının Ammice (yerel dil) ile aktarılması, karakterlerin gerçekliğini ve otantik sesini yansıtarak doğal, yerel ve inandırıcı bir söylem üretmiştir. Baba ile çocuğun arasında geçen aşağıdaki diyalogda bu durum açıkça görülmektedir:

-"قوم من مكانك، أيش فيك؟"

-"ماي، أسمع صوت الماي في الأرض."

-“Kalk yerinden, ne oldu sana?”

-“Su, yerin altından gelen bir su sesi duyuyorum (el-Ḳasimi, 2023, s. 68).”

Diyalogdaki ilk cümle Standart Arapçada قم من مكانك، ماذا بك؟ söz dizimine denk gelirken, çocuğun konuşmasında yer alan ve Arap diyalektlerinde yaygın olarak kullanılan "ماي" (su) sözcüğü ise "ماء" sözcüğünün yerine kullanılmıştır. Aynı şekilde "قوم" (ḳūm) ve "قم" (ḳum) fiilleri aynı kökten (ق-و-م) türemiştir; her ikisi de "kalkmak" anlamına gelmekle birlikte fiilin "قوم" şekli halk ağızlarında daha sık görülür ve telaffuz açısından bölgesel farkları yansıtmaktadır. "أيش فيك؟" ifadesi ise özellikle Hicaz ve Körfez lehçelerinde yaygın olan bir soru formudur. Bu yapı, Standart Arapça’daki "ماذا بك؟" ile aynı anlama gelir; ancak "أيش" kullanımı, konuşmacının günlük dilde halk arasında kullanılan varyantları tercih ettiğini göstermektedir. Öte yandan, çocuk karakterin çevresinden edindiği dilsel veriler doğrultusunda Standart Arapça yerine yerel lehçeye ait kelimeler kullandığı görülmektedir. Bu durum, özellikle erken yaşta dil ediniminde çocuğun çevresindeki sosyal ve kültürel dil ortamının etkisini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Sonuç

Zahran el-Ḳasimi’nin Taġrībetu’l-ḳāfir (Son Umut) adlı romanı üzerine gerçekleştirilen bu inceleme, modern Arap edebiyatında kod değişimi olgusunun yalnızca dilbilimsel bir teknik değil; aynı zamanda kültürel temsil ve anlatı estetiğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Romanda Modern Standart Arapça ile Umman’a özgü lehçeler arasında bilinçli olarak yapılan geçişler, anlatının gerçekçiliğini artırmakta ve karakterlerin sosyal kimliklerini pekiştirmektedir. Özellikle diyaloglarda görülen bu geçişler, karakterlerin toplumsal konumları, eğitim düzeyleri ve bölgesel aidiyetleri hakkında dolaylı ama güçlü göstergeler sunmaktadır.

Kod değişimi, romanda yalnızca dilsel bir çeşitlilik sunmakla kalmamış; aynı zamanda anlatıdaki kültürel zenginliği ve tematik derinliği de desteklemiştir. el-Ḳasimi, suyun doğa, kültür ve birey üzerindeki etkisini işlerken, yerel lehçeyi stratejik biçimde kullanarak yerel gerçekliklerin evrensel anlatımına katkı sağlamıştır. Bu bağlamda kod değişimi hem içeriksel hem de biçimsel bir anlatı aracı olarak işlev görmüş; romanın dramatik yapısını güçlendirmiştir.

Elde edilen bulgular, edebî metinlerdeki çokdilliliğin yalnızca teknik bir süs değil; söylemsel bir strateji olduğunu da göstermektedir. Zira anlatıcı ile karakter arasında dil

düzeyinde kurulan farklar, anlatının çok sesliliğini ve katmanlı yapısını beslemiştir. Bu durum, edebi eserlerde dilsel çeşitliliğin hem estetik hem de ideolojik düzeyde önemli işlevler üstlenebileceğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu çalışma, Arap edebiyatında giderek daha fazla görünür hale gelen kod değişimi kullanımına dair örnek bir analiz sunarak, gelecekteki çokdillilik ve edebi dil çalışmaları için de kuramsal ve yöntemsel bir zemin teşkil etmektedir. Zahran el-Ḳasimi'nin anlatısındaki bu çokdilli yapı, yalnızca yerel bir anlatım biçimi değil; aynı zamanda evrensel bir edebi deneyimin dilsel yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

Albayrak, T., & Erdoğan, E. (2020). Almanya'da Yaşayan III. Kuşak Türklerde Sık Kullanılan Kod Aktarım Türleri – Bir Söylem Analizi. *Alman Dili ve Kültürü Araştırmaları Dergisi / Zeitschrift für Forschungen zur deutschen Sprache und Kultur*, *2*(1), 38-55.

Al-Jazeera. (2023). *Hikâye mâiyye tervî zamaa' el-kurrâ... Fevzu "Teğrîbetu'l-Kâfir" li'l-Umânî Zehrân el-Kâsmî bi'l-câize el-âlemiyye li'r-rivâye el-Arabiyye*. Al Jazeera Net. https://www.aljazeera.net/culture/2023/5/21

Al-Majalla. (2023). *Why Omani novelist Zahran Alqasmi tells the stories of ordinary people*. Al Majalla. https://en.majalla.com/node/292046

Arablit. (2023). *An Excerpt from the IPAF-winning Novel 'The Exile of the Water Diviner'*. https://arablit.org/2023/05/18/an-excerpt-from-the-ipaf-shortlisted-the-exile-of-the-water-diviner/

el-Ḳasimi, Z. (2023). *Taġrībetu'l-ḳāfir* (10. bs). el-Ehliyye.

Eyato, R. G. (2018). Types of Codes Switching In EFL Classroom. *Journal al-Lisan*, *3*(2), 58-67.

Grutman, R. (2006). Refraction and recognition: Literary multilingualism in translation. *Target International Journal of Translation Studies*, *18*(1), 17-47.

Meylaerts, R. (2006). Heterolingualism in/and translation: How legitimate are the Other and his/her language? An introduction. *Target*, *18*(1), 1-15.

Nilep, C. (2006). "Code Switching" in Sociocultural Linguistics. *Colorado Research in Linguistics*, *19*, 1-22.

Poplack, S. (1980). Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: Toward a typology of code-switching. *Linguistics*, *18*(7-8), 581-618.

Vogt, H. (2015). Language Contacts. *Word*, *10*(2-3), 365-374.

Wehr, H. (1994). *A Dictionary of Modern Written Arabic* (J. M. Cowan, Ed.; 3. bs). Spoken Language Services.

Weinreich, U. (1979). *Languages in Contact / Findings and Problems*. The Hague.

Yıldız, A. (2023). Zehrân el-Kāsımî'nin Teğrîbetu'l-Kāfir İsimli Romanının Teknik ve Tematik İncelemesi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, *23*(2), 401-428.